

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 352:316.353(497.452Tržič)"18/19"

Prejeto: 4. 9. 2020

Luka Cerar

mag., arhivist, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Gorenjsko Kranj, Savska cesta 8, SI-4000 Kranj
E-pošta: luka.cerar@guest.arnes.si

**»Vsa šestorica je prišla do častnega občanstva nekako tako,
kot Pilat v vero.«¹**

Zgode in nezgode ob imenovanju tržiških častnih občanov

IZVLEČEK

V članku je predstavljen nekaj podelitev častnega občanstva v Tržiču. Danes na občini uradno vodijo evidenco častnih občanov od leta 1988, toda arhivsko gradivo razkriva, da so ta naziv podeljevali že v 19. stoletju. V času nemško-slovenskih bojev na začetku 20. stoletja je imelo častno občanstvo veliko simbolno vlogo, poleg tega pa je lahko pomenilo tudi odločilno prednost na občinskih volitvah. Iz članka lahko izvemo, da so naziv častnega občana Tržiča dobila številna znana imena, od Karla Dežmana, knezoškofa Antona Bonaventura Jegliča in Antona Korošca do Edvarda Kardelja.

KLJUČNE BESEDE

častno občanstvo, Tržič, nemško-slovenski boji, nacionalizem, volitve

ABSTRACT

**»ALL SIX ATTAINED THEIR HONORARY TOWNSMAN TITLE
A BIT LIKE PILATE GREW INTO RELIGION.«
THE FORTUNES AND MISFORTUNES SURROUNDING
HONORARY TOWNSMAN TITLE AWARDS IN TRŽIČ**

The article presents a few bestowals of honorary townsman title in Tržič. Although the municipality keeps an official register of its honorary townsmen since 1988, archival materials reveal that the title was already awarded in the nineteenth century. During German-Slovenian national struggles in the early twentieth century, the honorary townsman title not only had a strong symbolic value, but it could also provide a decisive advantage at municipal elections. The article reveals that the Tržič honorary townsman title was conferred on numerous eminent figures, including Karel Dežman, Prince-Bishop Anton Bonaventura Jeglič, Anton Korošec, and Edvard Kardelj.

KEY WORDS

honorary townsman title, Tržič, German-Slovenian national struggles, nationalism, elections

¹ Gorenjec, 12. 8. 1905, str. 2, »Novi tržiški častni občani«.

Hauptliste
Imenik

vseh tistih občanov, kateri imajo pravico voliti (§. 12. v obč. vol. zak.); ta popis je ob enem tudi volilski imenik (§. 17. v obč. vol. zak.).

Verzeichniß
der wahlberechtigten Gemeinde-Mitglieder (§. 12. G. B. D.), zugleich Wählerliste (§. 17 G. B. D.).

Številka zaporedna Portionale Gglt.	Ime in priimek Vor- und Buname	Stan Stand	Stanovanje Wohnort	Hlita Häuslichkeit	Po koliko plačuje kateri davka na leto Steuer- jahres- Schuldsigkeit		Opomba Anmerkung
					fl.	kr.	
1	Deschmann		Laibach				
2	Hallenegger		Wien				

Imenik volivcev za občinske volitve v Trzinu leta 1884 (SI ZAL TRŽ 1, t. e. 6, a. e. 33).

Uvodna beseda

Pričujoči prispevek obravnava častne občane Trziča od šestdesetih let 19. stoletja do izbruha druge svetovne vojne. Na občini Trzič danes hranijo le seznam častnih občanov od leta 1988 naprej (tega leta je naziv prejel smučarski as Bojan Križaj (1957)). Toda vpogled v gradivo, ki je na občini nastalo od konca 19. stoletja, nam pove, da so častne občane v mestu pod Ljubljeno imenovali že davno pred letom 1988. V fondu občine Trzič (SI ZAL TRŽ 1), ki ga hranimo v Enoti za Gorenjsko Kranj Zgodovinskega arhiva Ljubljana, lahko med gradivom najdemo številne zanimive prigode, ki so spremljale podeljevanje častnega občanstva. Iz zapisov v fondu se zrcali duh časa, ko je imelo častno občanstvo velik simbolični pomen, predvsem v kontekstu slovensko-nemških nasprotij na začetku 20. stoletja. To lahko vidimo predvsem na primeru imenovanj leta 1905 in 1908. Pri kasnejših imenovanjih ni prihajalo do večjih nasprotovanj, so pa bile zanimive predvsem utemeljitve za podelitev častnega občanstva. V tovrstnih zapisih lahko dobimo vpogled v mentaliteto in svetovni nazor občinskih odbornikov. Prav tako lahko iz številnih zapisov o podelitvi častnega občanstva v Kraljevini Jugoslaviji razberemo, kakšen je bil v novi domovini odnos do razpadle Avstro-Ogrske.

Imenovanja od ustanovitve občine do konca 19. stoletja

Občina Trzič je bila ustanovljena na podlagi časnega občinskega zakona z dne 17. marca 1849,

prvi podatek o častnem občanu pa v pregledanem gradivu najdemo leta 1861. Takrat je ta naziv dobil Karel (Dragotin) Dežman oziroma Karl Deschmann (1821–1889). Ta podatek zasledimo v zapisu *Laibacher Zeitung* iz 8. avgusta 1861, ko je bila v časopisu objavljena Dežmanova zahvala za imenovanje.² Dežman, ki je veljal za vsesplošno razgledanega muzealca, je bil predstavnik kranjskih Nemcev. V prvem obdobju svoje politične kariere je sicer zagovarjal slovenske zahteve, nato pa je prestopil na nemško stran in veljal za glavnega predstavnika »nemškutarjev« na Kranjskem.³ V zahvali ob imenovanju za častnega občana Trziča je poudaril, da ga to imenovanje potrjuje v prepričanju, da so njegova stališča pravilna. V omenjeni izdaji *Laibacher Zeitung* lahko preberemo še pravo hvalnico Dežmanu, ki jo je spisal Franc Globotnik oziroma Franz Globotschnig (1825–1891), znani slikar, doma iz Trziča.⁴ Zapisal je, da Slovenci ne smejo biti nevhvalni, ampak morajo Nemcem izkazati spoštovanje. Dežman si kot nekdo, ki si prizadeva za sobivanje Slovencev z nemškimi brati, zasluži, da se mu izkaže čast.⁵ Dodaten dokaz o tem, da je bil Dežman častni občan Trziča, najdemo v volilnem imeniku pred občinskimi volitvami v Trzinu leta 1884. V imeniku volivcev je Dežman na prvem mestu, poleg njegovega imena pa je pripis *Ehrenbürger* (častni občan).⁶

² *Laibacher Zeitung*, 8. 8. 1861, str. 719, »Aus der Provinz«.

³ Vodopivec, *Od Poblinove slovnice*, str. 76–77.

⁴ Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 359.

⁵ *Laibacher Zeitung*, 8. 8. 1861, str. 719, »Aus der Provinz«.

⁶ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 6, a. e. 33.

Leta 1880 je občina znova podelila častno občanstvo, in sicer ga je prejel Friedrich Kaltenegger vitez Riedhorst (1820–1892), kranjski deželni glavar v letih 1872–1881. Kaltenegger je bil eden od ustanoviteljev Ustavovernega društva na Kranjskem, ki je bilo nosilec nemške politike v deželi. Med Slovenci ni bil pretirano priljubljen, kar je bil verjetno eden izmed razlogov, da je bil premeščen na Dunaj.⁷ Predlog za imenovanje za častnega občana so podprli vsi odborniki razen Janeza Dobrina, ki se ni niti podpisal.⁸ Tudi Kalteneggerja najdemo v imeniku volivcev pred občinskimi volitvami v Trziču leta 1884, zapisan je na drugem mestu takoj za Dežmanom.⁹

»Lažje bi bilo najti opulunoci na smetišču iglo, kakor pa njihov zaslug za tržiško občino.«¹⁰ Huda kri ob imenovanju častnih občanov leta 1905

Do resnega spora je prišlo pri imenovanju častnih občanov leta 1905. Avgusta tega leta je odbornik Ferdinand (tudi Andrej) Gassner (1847–1925), veleindustrialec ter član Trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani, na seji občinskega odbora predlagal, da se za zasluge pri gradnji vodovoda in kanalizacije, pa tudi za trud pri zavzemanju za izgradnjo železniške proge Kranj–Trzič za častne občane imenuje predsednika Kranjske hranilnice Josefa Luckmanna (1840–1906), direktorja Kranjske hranilnice dr. Antona viteza Schoeppla (1858–1936), predsednika deželnega odbora Jožefa Antona grofa Barbo-Waxensteina (1863–1930), c.-kr. profesorja dr. Josefa Juliusa Binderja (1850–1931), c.-kr. šolskega inšpektorja v Gradcu Wilhelma Linhart (1846–1932) in rudniškega direktorja v Trziču Simona Riegerja (1849–1931).¹¹

Imenovanje šestih novih častnih občanov je v medijih vzbudilo pravi vihar. Tako je bila 12. avgusta v časopisu *Gorenjec* zapisana huda kritika na račun odgovornih v tržiški občini. Avtor članka je zapisal, da se je treba upravičeno vprašati, kakšne zasluge za občino imajo omenjeni kandidati. Nadalje lahko beremo, da sta Luckmann in Schoeppl častna občana postala le zato, ker sta občini v imenu Kranjske hranilnice dala brezobrestno posojilo. Linhart in Binder naj bi bila prav tako neupravičena do naziva, saj naj bi bilo vse njuno dotedanje delovanje uperjeno proti slovenskemu narodu. Za konec avtor še zapiše, da niti Rieger niti grof Barbo nimata zaslug za razvoj Trziča. Trzič naj bi bil slovenski trg in samo vplivu nemškutarjev se gre zahvaliti, da še ni izumrl »prijavljani nemški rod«.¹²

Teden dni kasneje je *Gorenjec* ubral še napadalnejši ton. Župana Karla Mallyja je označil za »po-

turico«, za izdajalca svoje rodne zemlje tujcu. Avtor se je nekoliko bolj poglobil v ozadje imenovanja in prišel do zaključka, da je edini namen imenovanja zagotoviti nemški stranki dovolj volivcev na občinskih volitvah.¹³ Na teh so bili volivci razdeljeni v tri razrede, vsak razred je volil enako število občinskih svetovalcev.¹⁴ Tako se je velikokrat zgodilo, da so pred volitvami občine imenovala častne občane, da so ti potem glasovali in eni od strani (v tem primeru nemški) prinesli zmago v prvem volilnem razredu.¹⁵

V *Gorenjcu* lahko še preberemo, da je smešno, da so nekateri dobili priznanje za prizadevanje za izgradnjo železnice, ko pa ta sploh še ni zgrajena. Avtor članka konča v strupeno nacionalističnem tonu, značilnem za tisto dobo: »On [Gassner] nam je s tem vsejal novo sovraštvo do nemških pijavk, ki izkoriščajo nas in naš narod. Kdo vas je neki prosil priti v Trzič?! Niste nam prinesli s seboj družega kot draginjo in pomamljanje poslov in delavcev, ki vam sedaj s svojimi žulji polnijo nikoli polne bisage.«¹⁶

Toda to je bil šele začetek zgodbe, saj so se odborniki Fran Ahačič, Fran Deu in Viljem Pollak pritožili deželnemu odboru vojvodine Kranjske. V pritožbi so zapisali, da želijo zaradi formalnih nepravilnosti ovreči glasovanje in imenovanje. Deželni odbor je zadevo sprejel v obravnavo in 25. januarja 1906 razsodil. Prva točka, ki je zmotila občinske odbornike, je bila ta, da pred sejo niso bili seznanjeni z dnevnim redom. Župan bi moral po njihovem že pred sejo odbornike obvestiti o nameravanem glasovanju za častne občane. Deželni odbor je to pritožbo gladko zavrnil, saj občinski red ni določal, da je treba pred sejo naznaniti, o čem se bo razpravljalo. Drugi očitki razočaranih odbornikov je bil, da naj na seji ne bi bilo navzočih dovolj odbornikov. Pollak, Deu in Ahačič so namreč menili, da so oni sami sejo zapustili še pred glasovanjem o častnih občanih. Deželni odbor je glede tega opravil temeljito zaslišanje odbornikov in prišel do ugotovitve, da so omenjeni odborniki sejo zapustili šele po glasovanju. Četrti ugovor deželnemu odboru je bil, da se o predlogu za imenovanje častnih občanov ni razpravljalo, poleg tega pa je bil na seji prisoten tudi Simon Rieger, ki je bil sam predlagan za častnega občana. Tudi to pritožbo so v deželnem odboru zavrnil, saj občinski red Kranjske nikjer ni določal, da bi morala o predlogu potekati razprava. Kar se pa tiče Riegerjeve prisotnosti pri seji občinskega odbora, je deželni odbor določil, da niti to ni sporno, saj Rieger ni vplival ali pritiskal na odbornike, naj podprejo njegovo imenovanje za častnega občana.¹⁷

⁷ Rugale in Preinfalk, *Blagoslovljeni in prekleti*, str. 59–60.

⁸ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 1, a. e. 4.

⁹ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 6, a. e. 33.

¹⁰ *Gorenjec*, 12. 8. 1905, str. 2, »Novi tržiški častni občani«.

¹¹ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1274.

¹² *Gorenjec*, 12. 8. 1905, str. 1–2, »Novi tržiški častni občani«.

¹³ *Gorenjec*, 19. 8. 1905, str. 2, »K volitvi častnih občanov v Trziču«.

¹⁴ Melik, *Volitve*, str. 119.

¹⁵ Melik, *Nekdanji volilni sistemi*, str. 123.

¹⁶ *Gorenjec*, 19. 8. 1905, str. 2, »K volitvi častnih občanov v Trziču«.

¹⁷ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1274.

se je nasploh, kar kaže nasploh do
 laični 5⁴⁴. občinskega reda, ni sura-
 tral za tako relevantnega, da bi bil
 v njegovi nazpisnosti storjeni kuma-
 lativni predlog glede častnih občan-
 stva neveljavni. To pa zato, ker je
 imenovane častni občani ne za-
 deva privatno pravnih interesov in
 ker Simon Rieger, kakor je bilo po
 zaslišanih občinskih odborcih po-
 jeno, ni niti vplival na druge odbor-
 nike, niti ni sam za predlog glas-
 val.⁷

O predstavljeni razstavi je obvesti-
 ti pritožnika v roki Viljama Polaka.
 Temu je rešeno takojšnje poro-
 čilo z dne 14. avgusta 1905 str. 1113/5
 iz Katerega se vlačijo pritožba poroč.
 Rešeni odbor Kranjski.
 Ljubljana 25. januar 1906.

Oec

Sodba deželnega odbora z dne 25. 1. 1906 (SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1274).

Tako je bila pritožba odbornikov zavržena. Deu, Ahačič in Pollak so se pritožili še na upravno sodišče na Dunaju. Toda še prej je prišlo do domoljubne kampanje v javnosti. Imenovanje šestih novih častnih občanov je bilo očitno sprožilec, ki je v slovenskih prebivalcih Trziča vzbudil odziv. Tako lahko že nekaj dni po sodbi deželnega odbora v časopisju beremo, da so se v Trziču odločili ustanoviti Narodni dom in da pozivajo vse rojake, naj jim pomagajo pri zbiranju sredstev. Tržiški slovenski domoljubi so svoj poziv končali s klicem na pomoč, saj da je Trzič, najlepši in največji trg na Kranjskem, v nevarnosti, da zatone v morju nemške nasilnosti.¹⁸

Da deželni odbor ni razveljavil sodbe tržiškega občinskega odbora, je bilo olje na ogenj nacionalnih

napetosti v tistem času. Ob koncu leta 1905 je namreč v Trziču umrl nadučitelj Jožef Kragl (1851–1905),¹⁹ kar je pomenilo, da mora okrajni šolski svet na to mesto imenovati drugega človeka. V časopisju se je znova vnela prava vojna, saj je *Gorenjec* Trzič spet označil za kraj, »kjer hoče večina domačih nemčurčkov, deloma privandranih nacijonalcev, vse ponemčiti«. Kot prvi kandidat za mesto novega nadučitelja je bil namreč predlagan kočevski Nemec Karl Miklitsch, o katerem slovenski časniki niso našli dobre besede.²⁰ Miklitsch, ki je izdal knjigo o zgodovini Trziča (*Zur Geschichte Neumarkts*), je v letih 1906–1908 opravljal posle šolskega upravitelja v Trziču.²¹

¹⁸ *Slovenski narod*, 27. 1. 1906, str. 5, »Odbor društva narodni dom v Trziču«.

¹⁹ Oče Viktorja Kragla, avtorja knjige *Zgodovinski drobci župnije Trzič*.

²⁰ *Gorenjec*, 24. 2. 1906, str. 1, »Nadučiteljsko mesto v Trziču«.

²¹ Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 240.

Tržiški občinski odborniki so torej vložili pritožbo tudi na upravno sodišče na Dunaju. Sodišče, ki je delovalo pod vodstvom predsednika senata, barona Jacobija, je sodbo podalo 26. februarja 1908. Pri imenovanju častnih občanov ni ugotovilo napak, zato je pritožbo odbornikov zavrnilo. Josef Luckmann, dr. Anton vitez Schoeppl, Jožef Anton grof Barbo-Waxenstein, dr. Josef Julius Binder, Wilhelm Linhart in Simon Rieger so tako obdržali naziv častnega občana.²²

»Vse se je izvršilo tako hitro, da slovenski odborniki niso razumeli ne imen, ne števila kandidatov za častno občanstvo.«²³ Spor ob imenovanju častnih občanov leta 1908

Do novega spora je prišlo po seji 12. maja 1908. Na njej je odbornik Julius Goeken predlagal, da se za častne občane predlaga c.-kr. ministra za železnice na Dunaju dr. Juliusa Derschatto pl. Standhalta (1852–1924), državnozborskega poslanca kneza Karla Auersperga, vojvodo Kočevskega (1859–1927), advokata v Ljubljani dr. Edwina Ambrositscha, c.-kr. profesorja in okrajnega šolskega inšpektorja v Ljubljani Albina Belarja (1864–1939), c.-kr. sanitetnega svetnika in primarija v Ljubljani dr. Emila Bocka (1857–1916), advokata in deželnozborskega poslanca v Ljubljani dr. Ferdinanda Egerja (1868–1948), c.-kr. šolskega svetnika in profesorja v Ljubljani dr. Heinricha Gartenauerja, veleindustriala v Bludenzu Ferdinanda Gassnerja (predlagatelja častnih občanov leta 1905), direktorja trgovske šole v Ljubljani Arturja Mahra (1852–1931), c.-kr. profesorja in okrajnega šolskega inšpektorja v Ljubljani Rudolfa Peerza, c.-kr. finančnega sekretarja v Ljubljani dr. Rudolfa Roschnika, deželnozborskega poslanca iz Maribora Heinricha Wastiana (1876–1932), c.-kr. višjega poštne inšpektorja v Pulju Adalberta Zelenko in c.-kr. višjega poštne oficila v Ljubljani Adalberta Schiffererja.

Po prebranjem predlogu se ni nihče želel prijaviti k besedi, zato so prešli na glasovanje. Proti so glasovali odborniki Ludvik Grassmeier, Jožef Kavčič, Rihard Mally, Franc Perko, Karl Ruech in Matevž Rozman. Ker so bili v manjšini, je bil predlog glede častnih občanov sprejet. Toda prava zgodba se je šele začela.²⁴

Spet je namreč na sceno stopil Fran Deu in se glede imenovanja pritožil deželnemu odboru vojvodine Kranjske. V časopisu pa se je začela prava gonja proti nemškutarstvu v tržiški občini. Časopis *Gorenjec* je že nekaj dni po spornem imenovanju zapisal, da gre za nasilstvo nemškega občinskega odbora,

da je razglasitev nezakonita in da jo mora pristojna oblast razveljaviti.²⁵ Mesec dni kasneje je isti časopis zapisal, da v Trziču peščica »privandranih Nemcev« gospodari domačinom, da so se Nemci polastili občinskega sveta in da so dobro organizirani. Avtor pozove, naj se vse slovenstvo v Trziču združi in strne vrste.²⁶ Imenovanje novih častnih občanov je vzbudilo ogorčenje tudi v tedniku *Slovenski meščan*. V njegovi izdaji z dne 16. maja 1908 lahko preberemo: »Seveda teh, in kakor je tudi samo po sebi umevno, nemških, nam je manjkalo v Trziču. Seveda si ti možje niso pridobili nikakih zaslug za trg, kvečjemu to, da jih je nemška milost volila v občinski odbor. To je vsa zasluga, kar je imajo za trg. Veliko boljše pa bi bilo, ko bi nikdar ne bili v odboru. Ako vzamemo ves občinski odbor, se lahko sešeteje na prste, koliko je domačinov. Vseh skupaj 7. Drugi so vsi privandranici, Germani, Italijani, i. t. d. Posebno se šopiri že omenjeni Goecken. Temu bi bilo dobro vse potrditi, kar njegova bistra glava izmisli. Tako je tudi sedaj vzel polo iz žepa in predlagal, naj se izvolijo častnim občanom velezaslužni možje, katerih imena še priobčimo. A vse to še ni dovolj. Tudi naj se jim za njihovo delo pripoznajo diplome v vrednosti 40 K. Vprašamo, kdo pa bo plačnik? In ako se to izvrši, potem ni potreba nikoli občinskih volitev. Lehko vse sami izvolite, a povem vam to, ako bodele sami sklepali, bodele tudi plačevali sami in vaši zaslužni častni občani!«²⁷

Na začetku julija 1908 je potekala otvoritev nove železniške proge Kranj–Trzič. *Gorenjec* je vse v Trziču spet pozval, naj izobesijo zastave in dajo vedeti, da je Trzič slovenski. Avtor je v nadaljevanju članka zapisal, da so v Trziču pred kratkim imenovali častne občane, ki pa niso za Trzič naredili ničesar in še nemškutarski občinski odborniki ne poznajo njihovih imen. Obenem pisec oblasti pozove, naj sicer dovolijo imenovanje častnih občanov, toda ti naj imajo volilno pravico v občini le tedaj, ko res živijo v občini.²⁸ Čez štirinajst dni je isti časopis s težko skrito privoščljivostjo poročal o tem, kako je ljudstvo izžvižgalo častnega občana Simona Riegerja, že omenjenega v zgodbi o častnih občanih iz leta 1905. Po žaljivih vzklíkkih naj bi Rieger postal ves bled, avtor članka pa je dodal, da je zanj bolje, da se ne prikaže več v Trziču.²⁹ Na drugi strani je denimo *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland* (časopis je bil priloga *Grazer Tageblatta*) dogodke predstavil drugače in zapel pravo hvalnico vsem nemškim občanom Trziča. Je pa vendarle treba priznati, da so zapisi v *Deutsche Stimmen* manj napadali od tistih v slovenskih časopisih. Avtor članka tako zapiše, da so prebivalci Trziča dovolj pametni in

²² SI ZAL TRŽ 1, t. e. 113, a. e. 1664.

²³ *Gorenjec*, 16. 5. 1908, str. 4, »Nasilstvo nemškega občinskega odbora v Trziču«.

²⁴ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 1, a. e. 4.

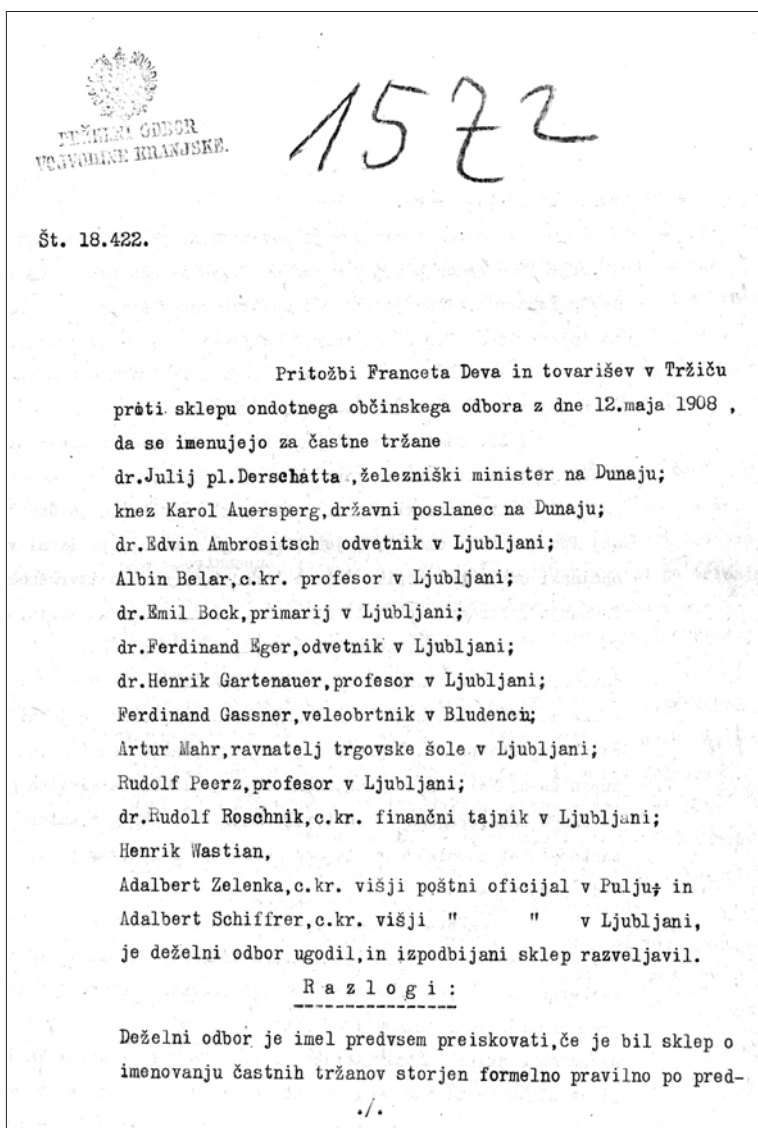
²⁵ *Gorenjec*, 16. 5. 1908, str. 4, »Nasilstvo nemškega občinskega odbora v Trziču«.

²⁶ *Gorenjec*, 13. 6. 1908, str. 2, »Nemška nevarnost na Gorenjskem«.

²⁷ *Slovenski meščan*, 16. 5. 1908, str. 6.

²⁸ *Gorenjec*, 27. 6. 1908, str. 1, »Ob otvoritvi nove železnice Trzič–Kranj«.

²⁹ *Gorenjec*, 11. 7. 1908, str. 3, »Tržiške novice«.

Sodba deželnega odbora z dne 29. 10. 1910 (SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1277).

se ne bodo dali zapeljati nacionalističnim agitatorjem ter da se prebivalstvo zagotovo še spominja časov, ko so Slovenci in Nemci v trgu pod Ljubljem živeli v slogi in razumevanju.³⁰

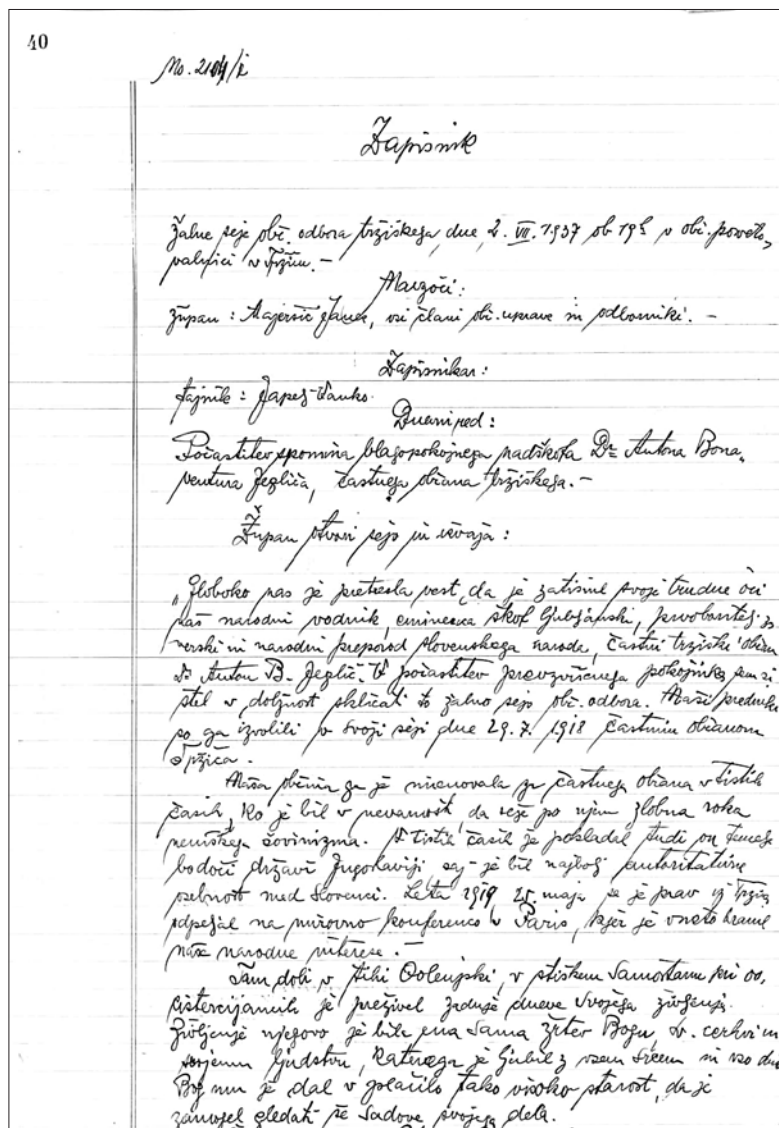
Kot že zapisano, je Fran Deu vložil pritožbo na deželni odbor vojvodine Kranjske. Ta je imenovanje častnih občanov razveljavil, ker je v postopku glasovanja opazil nekatere napake. Sedež v občinskem odboru je po volitvah pripadel Matevžu Lončarju, ta pa se je delovanju v odboru odpovedal. Župan je za Lončarjevega namestnika na lastno pest imenoval Janeza Auerja, čeprav je ta na volitvah dobil enako število glasov kot Boštjan Lešnik in bi moral odbor žrebati, kdo od njiju bo dobil sedež. Deželni odbor je vse to označil za nezakonito. Poleg tega je

župan Karel Mally na seji 12. maja 1908 uporabil dva virilna glasova, čeprav je imel pravico le do enega. Drugi glas je namreč uporabil za podjetje Mally & Demberger, ki pa je že pred 12. majem nehalo obstajati, saj je Mallyjev družabnik Demberger iz njega izstopil. Deželni odbor je tako ugotovil, da je bil trziški občinski odbor protipravno sestavljen, in sklep o imenovanju častnih občanov z dne 12. maja 1908 razveljavil.³¹

Toda saga o imenovanju se s tem še ni končala, saj so se zagovorniki imenovanja častnih občanov pritožili na upravno sodišče na Dunaju. V pritožbi so zahtevali, naj se sodba deželnega odbora razveljavi in naj se častnim občanom vrne imenovanje. Kakšen je bil zaključek, izvemo v izdaji časopisa *Slovenec* z dne 7. oktobra 1911. Avtor je zapisal, da je upravno sodišče

³⁰ *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland*, 12. 8. 1908, str. 2, »Die Neumarkterbahn«.

³¹ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1274.

Žalna seja 2. julija 1937 v spomin na knezoškofa Jegliča (SI ZAL TRŽ 1, t. e. 5, a. e. 16).

brez razprave zavrnilo pritožbo Tržičanov, Tržič pa je tako ostal brez častnih občanov.³²

Imenovanja med prvo svetovno vojno. Častni občani Schitnik, Susteršič in Jeglič

28. marca 1916, torej sredi prve svetovne vojne, ko je bil župan Tržiča Fran Ahačič, je občinski odbor na seji častno občanstvo podelil okrajnemu glavarju Francu Schitniku. Odbor je svojo odločitev utemeljil takole: »Župan povdarja, da je gospod okrajni glavar našemu trgu od nekdaj naklonjen in se to posebno sedaj v teh resnih in težkih časih pokaže. Njegov trud za preskrbo prebivalstva, njegova ugodljivost pri obilnih rekvizicijah napram meščanom, njegova prijaznost nasproti

vsem slojem i. t. d. je obče znana in gotovo zasluži, da mu da občina največjo čast, ki jo zamore podeliti, namreč častno občanstvo.«³³ Političnega vznemirjenja novica ni povzročila, kar je do določene mere razumljivo, saj je takrat divjala vojna. Samo v Domoljubu lahko na začetku aprila najdemo kratko novico o imenovanju novega tržiškega častnega občana.³⁴

29. julija 1918 je občinski odbor na seji za častnega občana predlagal ljubljanskega knezoškofa Antona Bonaventuro Jegliča. Odbornik Ferdinand Gassner ni glasoval, vsi ostali člani odbora pa so glasovali za. Jeglič se je kasneje odboru za imenovanje zahvalil.³⁵ Sicer pa je dva meseca prej Tržiču izkazal posebno čast, saj je na obisk v občino prišel ravno ob

³² Slovenec, 7. 10. 1911, str. 6, »Tržiški častni občani«.

³³ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 1, a. e. 4.

³⁴ Domoljub, 6. 4. 1916, str. 4, »Častnim občanom«.

³⁵ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1281.

dvajsetletnici svojega delovanja kot ljubljanski knezoškof. Jeglič je tako kot ponavadi neutrudno spovedoval, deležen pa je bil tudi pristranskega sprejema občanov Tržiča.³⁶ V Jegličevem dnevniku najdemo zapis o imenovanju za častnega občana številnih občin: »Radi mojega nastopa za Jugoslavijo in SLS zoper g. Šusteršiča me ljudje še vedno slave. Od tod presijajen sprejem ob priliki birmovanja; prav mnoge občine so me imenovalе častnim občanom.«³⁷

Občina Tržič je spoštovanje do knezoškofa izrazila tudi na dan njegove smrti, 2. julija 1937. Občinski odbor se je sestel na žalni seji, na kateri je poudaril škofovo vlogo v prelomnih časih slovenske zgodovine. Odborniki so se spomnili, da so knezoškofa za častnega občana imenovali v viharjih časih, »ko je bil v nevarnosti, da seže po njem zlobna roka nemškega šovinizma«. V zapisnik se je poleg izrazov globokega žalovanja zapisali tudi zanimivost, da se je knezoškof prav iz Tržiča odpeljal na pariško mirovno konferenco.³⁸

Leta 1918 je Tržič torej dobil novega imenitnega častnega občana, je pa enega tudi izgubil. Kranjski deželni glavar dr. Ivan Šusteršič (1863–1925) je poleti 1918 sestavil javni dopis, v katerem je javnosti sporočil, da se odpoveduje častnemu občanstvu v vseh kranjskih občinah. Kaj je »nekronanega vojvodo kranjskega« napeljal do tega, da se odpove častnemu nazivu?

Šusteršič je bil med letoma 1905 in 1917 voditelj Slovenske ljudske stranke, prav tako je bil nekaj časa vodja južnoslovanskih poslancev na Dunaju. Leta 1912 je postal še kranjski deželni glavar in se tako znašel na vrhuncu svoje moči. Njegova zvezda je začela bledeti med prvo svetovno vojno, ko je prišlo do radikalizacije politike južnoslovanskih poslancev v dunajskem parlamentu. Ivan Šusteršič je bil znan kot zvest »avstrijakant«, ki je na vsak način želel, da bi Slovenci ostali v Habsburški monarhiji.³⁹

Toda leta 1918 se je javno mnenje začelo prevešati v korist države južnih Slovanov zunaj Avstro-Ogrske. Medtem ko je priljubljenost pridobival Šusteršičev strankarski kolega in rival dr. Anton Korošec (1872–1940), je bil Šusteršič čedalje manj priljubljen. Nekatere kranjske občine so mu odvzele naziv častnega občana. Šusteršič se je bil primoran odzvati. Tako je 18. junija 1918 sestavil dopis ter ga poslal vsem kranjskim občinam, v katerih je bil še vedno častni občan. V dopisu je najprej poudaril, da sam nikoli ni iskal posebnih časti pri občinah, temveč so mu te same podarile naziv častnega občana, sam pa je to imenovanje v znak zaupljivega medsebojnega razmerja sprejel. Kranjski deželni glavar nadaljuje, da

se je v zadnjem času pojavila agitacija, ki poziva k temu, da se mu častno občanstvo odvzame. Dodal je, da je sklep občin, ki so ga črtale s seznama častnih občanov, nezakonit, saj nobena občina ni upravičena svojevoljno odvzeti častno občanstvo. Sledilo je najpomembnejše: »Da pa se izognem sredstev, ki bi zadela bolj nedolžne zapeljance nego resnične krivce, a da vendar za vselej napravimo konec otročji gonji, ki ni v čast naši deželi in našemu narodu; da rešim enkrat za vselej občinske zastope nevredne agitacije in slednjič, ker nikakor nočem, da bi moje častno občanstvo dalo povod za otrovanje razmerja občin do vrhovne deželne uprave – odlagam z današnjim dnem častno občanstvo vseh občin brez izjeme. Županstvo vsake prizadete občine me ima tedaj nemudoma črtati iz imenika častnih občanov, v kar jih s tem nujno pozivljam. Le če bi kaka občina, kljub mojemu v predstojećem jasno označenem stališču, izrecno želela in mi naznanila, da naj njeno častno občanstvo še obdržim, hočem tej želji ustreči, ker namen mojega ukrepa ni žaliti, temveč varovati poverjene mi dolžnosti.«⁴⁰

Dopis deželnega glavarja Šusteršiča je prejela tudi občina Tržič. Sodeč po ohranjenem arhivskem gradivu ga ni izrecno prosila, naj častno občanstvo zadrži. Zaenkrat ni znano, kdaj točno je kranjski deželni glavar sploh prejel častno občanstvo občine Tržič. Se je pa moral Šusteršič že kmalu ukvarjati z veliko večjimi težavami, kot je bilo častno občanstvo. Narodni svet Slovencev, Hrvatov in Srbov ga je 26. oktobra odstavil z mesta kranjskega deželnega glavarja. Kot politiku, zvestemu habsburški vladarski hiši, so mu v valu navdušenja ob razglasitvi nove države celo grozili s smrtjo. Šusteršičev politični koncept se je izkazal kot zastarel, saj so v politiki v ospredje prišle nove nacionalne elite. Šusteršič je tako moral pobegniti na Dunaj. Njegova odpoved častnim občanstvom junija 1918 pa se danes zdi le žalosten prolog k tistemu, kar se je »nekronanemu vojvodi Kranjskemu« dogajalo v naslednjih letih.⁴¹ Kratek oris njegovega življenja v pregnanstvu je leta 1926 podal *Cerkveni glasnik*: »Ko je prišel predlanskem v Tržič, je bila prva njegova pot v cerkev počastit presv. R. T. Marsikak katoliški mož opusti versko življenje, če se zameri župniku, ali če mu od 'katoliške strani' store kaj žalega. Pri dr. Šusteršiču pa vse trpljenje, ki ga je moral prestati precej tudi po krivdi 'katoliških krogov', ni omajalo niti najmanj njegovega verskega prepričanja ali izpremenilo njegovega življenja. To so značaji! Taki možje znajo delati nesebično za narod! In zato pri vsem svojem delu, ko je vodil sijajno kranjsko gospodarstvo, ni za se vzel vinarja in je umrl kot revež.«⁴²

³⁶ *Slovenec*, 1. 6. 1918, str. 5, »Iz Tržiča«.

³⁷ *Jegličev dnevnik*, str. 754.

³⁸ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 5, a. e. 16.

³⁹ Rahten, *Šusteršiči*, str. 449–450.

⁴⁰ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 94, a. e. 1281.

⁴¹ Rahten, *Zadnji slovenski Avstrijakant*, str. 205–207.

⁴² *Cerkveni glasnik*, junij 1926, str. 1. »Več mož!«.

»Prisodimo mu prvo mesto v vrstah sedanjih in bodočih občanov, katerim naj vsikdar služi kot svetel vzor Božjega in narodovega služabnika.«⁴³ Častni občani Kalinger, Korošec in Natlačen

Tudi med svetovnjima vojnama je v Trziču prihajalo do imenovanj za častnega občana. Leta 1922 je ta čast doletela trziškega šolskega ravnatelja Ferdinanda Kalingerja (1852–1929), ki je naziv prejel ob petdeseti obletnici svojega učiteljevanja. Kalinger je na Gorenjsko prišel leta 1903, ko je zasedel mesto okrajnega šolskega nadzornika za radovljiški in kranjski okraj. Leta 1906 je bil imenovan za nadučitelja v Trziču, kamor pa je prišel šele leta 1908. Upokojil se je leta 1924. Kalinger je bil tudi skladatelj, ki je spesnil številne ponarodele napeve.⁴⁴

V občini Trzič so mu 18. novembra 1922 priredili slovesni večer, na katerem so mu izročili diplomu ob častnem občanstvu. To imenovanje ni vzbudilo nasprotovanja, saj je Kalinger veljal za zavednega Slovenca. Časnik *Slovenec* je podrobno opisal slovesni večer v Trziču, v liberalnem časniku *Jutro* pa imenovanju sploh niso namenili pozornosti. Tako lahko 13. decembra 1922 preberemo pismo bralca, ki se čudi, zakaj je časopis prezrl Kalingerjevo imenovanje. Izvemo lahko, da so se prireditve udeležili številni zastopniki občinskih in okrajnih glavarstev. »Slavnostno razpoloženje je motil le politični govor župnika Skrbca, katerega vodilne misli smo brali v 'Slovincu'; žal jo je odkuril, predno je dobil zasluženi odgovor.«⁴⁵

Najpomembnejši slovenski politik v medvojnem obdobju je bil zagotovo Anton Korošec. Prvak Slovenske ljudske stranke je v času Kraljevine Jugoslavije zasedal številne pomembne funkcije v jugoslovanskih vladah, leta 1928 pa je za kratek čas postal ministrski predsednik.⁴⁶ Korošec je bil na vrhuncu priljubljenosti v drugi polovici tridesetih let, ko so nad Evropo že legli temni oblaki. Marca 1938 je Nemčija priključila Avstrijo in tako je po »anšlusu« nacistična država mejila na Jugoslavijo. Manj kot 15 kilometrov od nemške meje, v Trziču, pa so se poleti 1938 odločili Antonu Korošču podeliti naziv častnega občana. Ta čast Korošču še zdaleč ni bila tuja, saj je bil leta 1939, leto dni pred smrtjo, častni občan kar 366 slovenskih občin.⁴⁷ Trziški občinski odbor je o predlogu imenovanja Korošca za častnega občana razglabljal 1. avgusta 1938. Predlog o podelitvi častnega občanstva je podal župan Janez Majeršič, med vsemi odborniki pa je bil samo en vzdržan, in sicer Franc Globočnik. Občinski odbor je v posebnem dopisu to odločitev utemeljil takole:

»Lansko pomlad smo proslavili 20. obletnico dneva, ko je v dunajskem parlamentu predsednik Jugoslovanskega kluba dr. Anton Korošec prečital znamenito majniško deklaracijo, s katero je svetu objavil, da slovenski narod ni več voljan služiti tujim gospodarjem, da si hoče v skupnem domu s Hrvati in Srbi odslej sam po svoji svobodni volji krojiti nadaljno usodo. Zasledovan od avstrijskih orožnikov in detektivov je nastopil dr. Korošec svojo misijonsko pot. /.../ V odločilnih trenutkih naše narodne zgodovine je bilo torej dr. Antonu Korošču izročeno krmilo jugoslovanske ladje, njemu je pripadla naloga da jo iz tujega morja preko razburkanih valov privede v domači pristan /.../ Kadarkoli je Najvišji ustavni činitelj pozval dr. Korošca na vidno ali celo najvidnejše mesto državne uprave, vedno je bila ta izbira Jugoslaviji v korist. Številne peripetije, polne pričakovanj in razočaranj, so se vrstile od dneva naše osvoboditve pa tja do strašne marseillske tragedije. Težko, grozeče ozračje je po tem usodnem dogodku leglo nad našo mlado državo. Obkrožena od sovražno razpoloženih sosedov, izčrpana vsled gospodarske krize in notranjih trenj in bojov, je Jugoslavija dajala videz neozdravljivega bolnika. /.../ Tri leta že [Korošec] posveča neumorno svoje sile, vse svoje znanje, svoje bogate izkušnje dobrobitu države, ki jo je zgradil, dobrobitu Slovenije iz katere je izšel. Kako razveseljiv preokret se nam mudi ob pogledu na dosežene uspehe! Jugoslavija onstran svojih meja nima več sovražnikov, nasprotno mogočni narodi tekmujejo danes za njeno prijateljstvo (...).«⁴⁸

Na koncu so občinski odborniki zapisali, da si je Korošec s svojim delovanjem postavil spomenik, ki ga viharji časov ne bodo več zrušili. Z današnjega zornega kota zapis deluje kot posodobljena verzija srednjeveških življenjepisov svetnikov, a to priznanje moramo vendarle presojeti v duhu časa in prostora, v katerem je bilo podeljeno. Korošec je bil v tistem obdobju vodilni slovenski politik, ki je velik vtis pustil tudi v Beogradu, zato njegova številna imenovanja za častnega občana niso presenečenje. Zapis občine ob podeljenem častnem občanstvu ponuja izjemen vpogled v tedanje dožemanje dogajanja v Jugoslaviji in Evropi.

Na isti seji so odborniki častno občanstvo podelili tudi banu Dravske banovine dr. Marku Natlačnu (1886–1942). Odločitev o njegovem imenovanju so utemeljili takole: »Dr. Korošču ob strani pa stoji nosilec vrhovne oblasti v Sloveniji naš ban dr. Marko Natlačen. Tudi ime tega moža bo hranil slovenski narod v trajnem spominu v znak hvaležnosti za nesebično in uspeha polno delo v dobi za časa bivših samouprav, ko je bil predsednik ljubljanske oblasti in za časa njegovega sedanjega položaja kot ban dravske banovine. Velika zasluga gre njemu, da so se tako obširno razmahnila javna dela. Po naši deželi se je pokazal napredek po vseh poljih in predvsem njegova zasluga je, da so se na široko odprla vrata

⁴³ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 5, a. e. 16.

⁴⁴ Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 240. Njegov priimek se pojavlja tudi kot Kaligar ali Kaliger.

⁴⁵ *Jutro*, 13. 12. 1922, str. 3, »Iz Trziča smo prejeli«.

⁴⁶ Vodopivec, *Od Pohlinove slovnice*, str. 198.

⁴⁷ Filipič, *Korošec in marksisti*, str. 103.

⁴⁸ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 5, a. e. 16.

Žalno sejo obč. odbora Tržič dne 15. decembra 1940 ob 17h v
mestni hišnici v Tržiču. -

Prejeli pred:
komemoracija povodom smrti vodilnega, pok. dr. Antona Korošca,
ministra, senalorja, itd.

Kavski:
celotni občinski odbor in uprava; zastopniki državnih uradov in
zastopniki društva in ustanov.

Zapisnikar: lojze papoef Banke -

Župan odpravi sejo in prouja:
Vsiobzornost!

Učinkovito ste bili na današnji žalni svečanosti vsi državni uradi
s našo vojko na čelu, vsa društva brez partije kulturne pripadnosti, vsi
predstavniki partijskih ustanov, predstavniki dobrodelnih institucij in
predstavniki naše industrije.

Ob grobu velikega pokojnika območju vsa dva naša praprotarja
in nemo premo v večno bodočnost.... Dan 14. decembra 1940 bo ostal neizbris
v spominu našega naroda in naše države! Kdor je preživel zločinska vest
vse tebe, ki pujaš nepretrgano čenit: orline, katere so bile poblešene v
dr. Antona Korošca, našega narodnega voditelja. Ž njim je izgubila našo
našo državo! Vaj vemo, da je on prijel v peke državno krivito krivilo,
kajer je bila država v nečestitih položajih. On, ki je ustvarjal našo veliko
in močno Jugoslavijo pred vsi tebi, je to tudi stvarno živel! Tako jo je
živel, da so mu nehajni ugovori najetji prijatelji celo očitali, da jo žubi bog,
kajer moj lastni narod. Izjubil je tako močno to državo, ker se je pavelal,
da ugovor slovenski narod more biti srečen edinole v moči in svobodi
Jugoslaviji.

Prav se je prebrat, pod kakšnega vojaka smo se poizniti
laho varne Ko je prihajal pred preprosto ljudstvo, se je vsa rednivalo
ohrog ujeta. Tudi je čudovito moč, ki je obstajala v tem, da se je državal
vsega za svoj narod in moja ljudstvo. Bil je naš oče! Tako smo se ga
občevali. On pa se je tega ljudi povedal. Tu lahko je tudi pravil z nami.
Onega, ki mu je bil to skrajnost povelj, je poveljal. Onega pa, ki mu je
nasprotoval, ga je očelovsko poveljal. Nekaj je vahanost, kjer se je
s paupanjem k ujetju pralehal po pomol. Že ni dolgo, ko sem čel in prvi
ujetnega praprotarja leta besede: , Njemu ugovor pristaj, ali prajem,
kajer bo padel ta kraj, bomo mi Slovenci mnogo izgubili! "

Žalna seja 14. decembra 1940 v spomin na dr. Antona Korošca (SI ZAL TRŽ 1, t. e. 5, a. e. 16).

v naših hranilnicah, skozi katere prihaja nov poživiljajoc
tok v naše gospodarstvo.«⁴⁹

Na seji odbora 18. oktobra 1938 so se odborniki
seznanili z zahvalo bana Natlačna, ki je častno ob-
čanstvo seveda sprejel.⁵⁰ Poleg tega je postal pokro-
vitelj proslave novembra istega leta, ko so v Tržiču
odprli nov mestni dom. Ban je obiskal otvoritev in
v govoru omenil pomen javnih del za oživitev go-
spodarstva, torej prav tisto, kar je bilo eden glavnih

razlogov za podelitev častnega občanstva. Časopisje
je obširno poročalo o banovem obisku in o množici,
ki ga je pozdravila v Tržiču.⁵¹

Ko je Korošec le dve leti kasneje, 14. decembra
1940, umrl, je občinski odbor naslednji dan sklical
žalno sejo v njegov spomin. Župan Janez Majeršič
je pokojniku namenil izraze globokega spoštovanja.
Imenoval ga je narodnega voditelja, ki je ljubil Slo-
venijo in Jugoslavijo. V županovem poklonu častne-

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ SI ZAL TRŽ 1, t. e. 6, a. e. 17.

⁵¹ Slovenec, 15. 11. 1938, str. 3, »Narodni dom v Tržiču blagoslov-
ljen«.

Zaradi izrednih zaslug, ki jih ima
pri socialističnem, demokratičnem in
samoupravnem razvoju Jugoslavije in Slovenije,
zaradi izrednih zaslug
pri izgradnji samoupravnosti občin
kot temeljnih družbenopolitičnih skupnosti,
so skupščine vseh slovenskih občin
sprejele soglasno odločitev, da
tovariša

Edvarda Kardelja

imenujejo za častnega občana
vseh slovenskih občin

Listina o razglasitvi Edvarda Kardelja za častnega občana (SI ZAL TRŽ 12, t. e. 162, a. e. 1578).

mu občanu Tržiča seveda ne zasledimo kritičnega pogleda na delo in lik dr. Korošca. Po Majeršičevem mnenju se je prevrnil hrast, pod katerega vejami so se vsi počutili varne. Župan je spomnil tudi na Koroščevo imenovanje za častnega občana, ob tem pa se je zmotil in povedal, da se je to zgodilo pred tremi leti namesto pred dvema. Za konec je župan podal še nekaj misli, v katerih lahko zaznamo upanje na svetlejšo prihodnost, a tudi temačno slutnjo vojne, ki je tedaj že divjala v Evropi. Majeršič je tako povedal, da veliki možje velikokrat umirajo pred velikimi dogodki. Janez Evangelist Krek je umrl tik pred nastankom jugoslovanske države, Masaryku pa je bilo prihranjeno gledati razkosanje Češkoslovaške. »Daj Bog, da bi oni veliki dogodek, ki ima priti ne bil nesreča za naš slovenski narod in pa državo Jugoslavijo!!! Ampak, da bi pomenil pravo narodno vstajenje, da bi naš slovenski narod ostal na svoji zemlji svoj gospod.«⁵²

Tik pred vojno so torej tržiške občinske oblasti častno občanstvo podelile dr. Korošču in dr. Natlačnu, tedaj vodilnima slovenskima politikoma. Kaj se

je s tema nazivoma zgodilo po vojni? Jasno je, da nobeden od njiju po drugi svetovni vojni ni bil najbolje zapisan pri komunističnih oblastnikih. Sploh Natlačen je bil označen kot izdajalec, ki ga je med vojno likvidirala Varnostno obveščevalna služba. V zapisnikih povojnih sej Mestnega ljudskega odbora Tržič (SI ZAL TRŽ 3) ne najdemo podatkov, da bi na sejah razpravljali o odvzemu častnega občanstva, zato lahko samo ugibamo, ali sta Korošec in Natlačen častna občana ostala tudi po drugi svetovni vojni. V omenjenem arhivskem fondu najdemo zapis govora na eni od proslav v povojnih letih. Šlo je za proslavo ob 30. obletnici ustanovitve Komunistične partije Jugoslavije. Govornik je na proslavi v Tržiču orisal delovanje partije pred drugo svetovno vojno, ob tem pa močno kritiziral prav dr. Korošca. Iz zapisov lahko izvemo, da je v obdobju šestojanuarske diktature v Tržiču nastala partijska organizacija, ki pa jo je oblast nenehno preganjala. Najbolj nečloveško naj bi z borci ravnal prav klerikalizem z dr. Koroščem, ki je imel v Tržiču veliko zaveznikov.⁵³

⁵² SI ZAL TRŽ 1, t. e. 5, a. e. 16.

⁵³ SI ZAL TRŽ 3, t. e. 2.

Ob zgoraj napisanem se torej lahko upravičeno vprašamo, ali je dr. Korošec naziv častnega občana obdržal tudi po vojni in kaj se je zgodilo z imenovanjem dr. Natlačna.

Če se za konec dotaknemo še socialističnega obdobja – v fondu skupščine občine Tržič najdemo sklep o imenovanju Edvarda Kardelja, enega najvplivnejših komunističnih funkcionarjev, za častnega občana Tržiča. Leta 1969 so skupščine vseh slovenskih občin soglasno sprejele sklep, da Edvarda Kardelja imenujejo za častnega občana. Ali pa so v tem času imenovali še koga, za zdaj ni znano.⁵⁴

Zaključna beseda

Tako se torej konča naš sprehod skozi zgodovino častnih občanov Tržiča. Videli smo, da so prvi v dokumentih izpričani častni naziv podelili že leta 1861. Z leti je naziv častnega občana pridobival na veljavi, vrhunec pa je doživel ob prelomu iz 19. v 20. stoletje, ko so z imenovanjem novih častnih občanov poskušali zagotoviti večino na naslednjih občinskih volitvah. To je bil tudi čas, ko se je retorika v političnem prostoru zaostrovala. V grobem lahko rečemo, da so si takrat nasproti stali klerikalci in liberalci, bil pa se je tudi boj med Slovenci in Nemci. To posebej jasno vidimo na primeru Tržiča, ki je od nekdanj veljal za nemškutarski kraj in kjer so bili narodnostno obarvani boji stalnica.

Problem, ki se pojavlja pri raziskovanju zgodovine častnih občanov Tržiča, je predvsem ta, da je gradivo za nekatera leta ohranjeno fragmentarno, zato dopuščamo možnost, da je naziv častnega občana dobil še kdo, ki v članku ni omenjen. Drugi problem nastane pri obdobju 1945–1988. Vemo, da je leta 1988 naziv častnega občana dobil smučarski as Bojan Križaj, ne vemo pa, kdo ga je dobil od leta 1945 naprej. Edini, za katerega smo poleg Križaja lahko prepričani, da je v drugi Jugoslaviji dobil naziv častnega občana Tržiča, je Edvard Kardelj. Dokaza o njegovem imenovanju ni težko najti, saj je označeno že v popisu arhivskega gradiva za fonde, ki so nastali po drugi svetovni vojni. Morebitna preostala imenovanja bi lahko našli, če bi se lotili pregledovanja zapisnikov vseh sej občinskih uprav po letu 1945. Imenovanja so namreč lahko kdaj skrita v zapisnikih sej občinskih odborov, ne da bi bila označena tudi v arhivskem popisu (primer: imenovanje iz leta 1916). Če bi torej želeli z gotovostjo trditi, da je v obdobju 1945–1988 naziv častnega občana Tržiča dobil le Edvard Kardelj, bi morali prebrati vse zapisnike sej Mestnega ljudskega odbora Tržič (SI ZAL TRŽ 3), Ljudskega odbora mestne občine Tržič (SI ZAL TRŽ 10), Občinskega ljudskega odbora Tržič (SI ZAL TRŽ 11) in Skupščine občine Tržič (SI ZAL TRŽ 12). To bi seveda zahtevalo veliko časa. Tako naj bo priučujoči

članek le prvi poskus ugotovitve tega, kdo je v preteklosti dobil naziv častnega občana Tržiča. Dopuščam pa možnost, da se bo v prihodnosti med pregledovanjem bogatega gradiva, ki ga o tržiški občini hranimo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, našlo še kakšno ime in se bo sedanji seznam častnih občanov Tržiča razširil, in to ne le s tistimi, ki bodo to čast še prejeli, pač pa tudi z imeni tistih, ki so jo že, pa jih danes (še) ne poznamo.

Priloga: Nepopolni seznam častnih občanov občine Tržič (s posevno pisavo so označena imena, ki jih je občinski odbor sicer izvolil za častne občane, a je bilo njihovo imenovanje kasneje razveljavljeno).

LETO	IME
1861	Dragotin Dežman
1880	Friedrich Kaltenegger vitez Riedhorst
1905	Josef Luckmann dr. Anton vitez Schoeppel Jožef Anton grof Barbo dr. Josef Julius Binder Wilhelm Linhart Simon Rieger
1908	<i>dr. Julius Derschatta von Standhalt</i> <i>knez Karl Auersperg, vojvoda Kočevski</i> <i>dr. Edwin Ambrositsch</i> <i>Albin Belar</i> <i>dr. Emil Bock,</i> <i>dr. Heinrich Gartenauer</i> <i>Ferdinand Gassner</i> <i>Artur Mahr</i> <i>Rudolf Peerz</i> <i>dr. Rudolf Roschnik</i> <i>Heinrich Wastian</i> <i>Adalbert Zelenka</i> <i>Adalbert Schiffrer</i>
1916	Franc Schitnik
1918	Anton Bonaventura Jeglič
1922	Ferdinand Kalinger
1938	Anton Korošec Marko Natlačen
1969	Edvard Kardelj
1988	Bojan Križaj

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

SI ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana
TRŽ 1, Občina Tržič.
TRŽ 3, Mestni ljudski odbor Tržič.
TRŽ 10, Ljudski odbor mestne občine Tržič.
TRŽ 11, Občinski ljudski odbor Tržič.
TRŽ 12, Skupščina občine Tržič.

⁵⁴ SI ZAL TRŽ 12, t. e. 162, a. e. 1578.

ČASOPISI

- Cerkveni glasnik za tržiško župnijo*, 1926.
Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, 1908.
Domoljub, 1916.
Gorenjec, 1905, 1908.
Jutro, 1922.
Laibacher Zeitung, 1861.
Slovenec, 1911, 1938.
Slovenski meščan, 1908.
Slovenski narod, 1906.

LITERATURA

- Filipič, Franc: Dr. Anton Korošec in marksisti. *Pri-spevki za novejšo zgodovino* 31, 1991, št. 1, str. 89–109.
Jegličev dnevnik (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar). Celje, Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2015.
Kragl, Viktor: *Zgodovinski drobci župnije Tržič*. Tržič: Župni urad, 1936.
Melik, Vasilij: Nekdanji volilni sistemi na Sloven-skem. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 70, 1999, št. 1–2, str. 121–127.
Melik, Vasilij: *Volitve na Slovenskem 1861–1918*. Ljubljana: Slovenska matica v Ljubljani, 1965.
Rahten, Andrej: Šusteršiči – zgodovina kranjske le-gitimistične rodbine. *Kronika* 58, 2010, št. 2, str. 443–457.
Rahten, Andrej: Zadnji slovenski Avstrijakant. Pri-spevek k politični biografiji dr. Ivana Šusteršiča. *Zgodovinski časopis* 53, 1999, št. 2, str. 195–208.
Rugale, Mariano in Preinfalk, Miha: *Blagoslovljeni in prekleti, 2. del: Po sledeh mlajših plemiških rodbin na Slovenskem*. Ljubljana: Viharnik, 2012.
Vodopivec, Peter: *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*. Ljubljana: Modrijan, 2007.

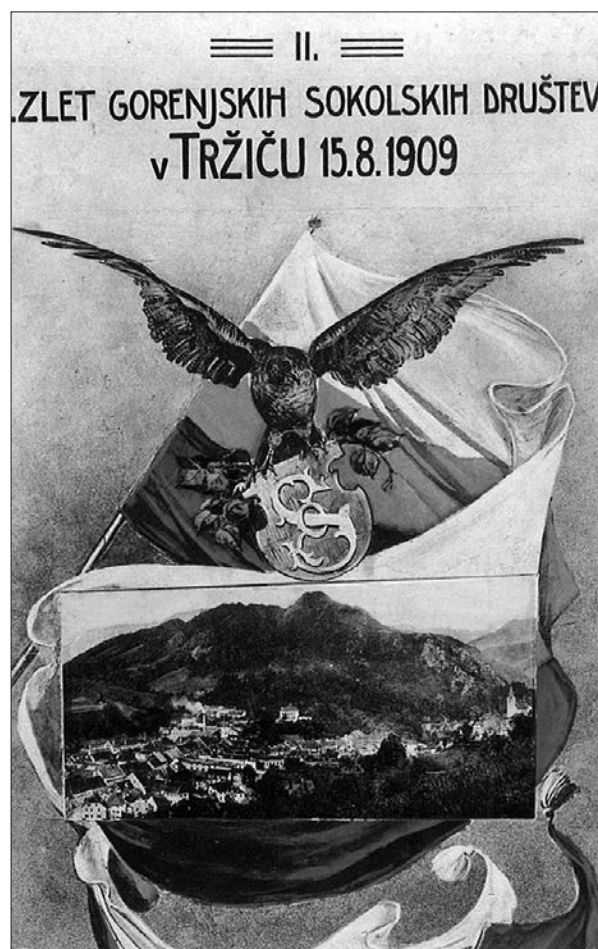

S U M M A R Y

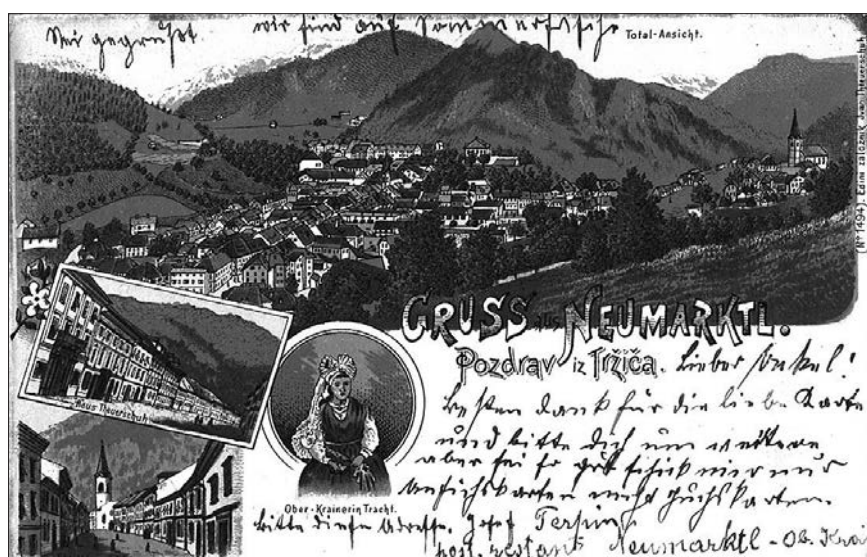
»All six attained their honorary townsman title a bit like Pilate grew into religion.« The fortunes and misfortunes surrounding honorary townsman title awards in Tržič

The article discusses honorary townsmen of Tržič from the establishment of the municipality in 1849 to 1988. The first title of honorary townsman was awarded to Karel Dežman in 1861. The title of honorary townsman changed its significance over time. Whereas today, it is almost exclusively a title of honour with no major political bearing, the same cannot be said for the past periods, particularly the last two decades of the Habsburg Monarchy, during which political parties sought to secure themselves a majority in the municipal council by conferring the title of honorary townsman. Although the municipality bestowed the honorary townsman title less often after the First World War, it was still important who held power in the municipality, as is especially evident from awarding the honorary townsman title to the leader of the Slovenian People's Party, Dr Anton Korošec, and the Ban of the Drava Banovina, Dr Marko Natlačen.

Apart from bringing forth anecdotes, the records on the honorary townsmen of Tržič also serve as remarkable documents of time by shedding light on changes in the political mindset and perspectives on individual states. Whereas loyalty to the Habsburg Monarchy was still present in the middle of the First World War, the mentality changed after the creation of the new state, when Austria-Hungary was assigned the status of a jail of peoples, as reflected in the records of the Tržič municipal council. The article concludes with a reference to awarding the Tržič honorary townsman title to Edvard Kardelj in 1969. This practice, too, reflected an era, with municipalities and republics competing with each other in paying honour and respect to the then communist leaders.

Vabilo na Sokolski zlet v Trzinu leta 1909 (SI ZAL KRA 145)

Razglednica Tržiča z začetka 20. stoletja (SI ZAL KRA 145).